

Тернопілля у дзеркалі часу: Події, факти, імена

* Уперше в Україні у Тернополі почала виходити регіональна газета «Західна Україна», фундаторами якої виступили Івано-Франківська, Львівська і Тернопільська обласні Ради народних депутатів та трудовий колектив колишньої тернопільської молодіжки «Ровесник». «Західна Україна» за своїм статусом є незалежною, в чому, зрештою, завжди можна переконатися. Редактором тижневика затвердженій тернопільський журналіст Микола Мартинчук.

* У видавництві «Відродження» в Дрогобичі вийшла книжка «Під знаком його доброти». Це спогади нашого земляка, доцента Дрогобицького педінституту, керівника Народної чоловічої хорової капели «Бескид» Степана Стельмащуга про Станіслава Людкевича. У додатку автор подає поезії Ігоря Калинця, Михайла Шалати, Івана Гнатюка, Олекси Ющенка, які вперше прозвучали на ювілеях видатного українського композитора і без яких і тепер не обходяться урочистості, пов'язані з його іменем. Суттєво доповнює видання також вибір привітань і промов, виголошених на таких ювілеях.

* Перший у Бережанському районі клас для проведення катехизації організував осередок НРУ с. Мужилів. Заняття проводить отець Василь Прищ один раз на тиждень. Він же й освятив це приміщення.

* Двадцятип'ятирічча з часу свого заснування урочисто відзначив Тернопільський інститут народного господарства, яким нині керує член редради журналу «Тернопіль», професор Олександр Устенко.

* «Високий замок» — таку назуває нова львівська російськомовна газета, яка видається з 7 вересня і розповсюджується по всіх областях України. Її попередниця «Львівська правда» припинила своє існування через позицію, зайняту у дні антидержавного серпневого путчу.

* Перша українська гімназія Чортківщини — середня школа № 1 повернула собі історичну назву «Рідна школа» імені Маркіяна Шашкевича.

* 26—27 жовтня 1991 року у Львові відбулася установчий п'їзд Української християнської партії незалежних жінок. Пому передувало створення ініціативної групи під Союзу Українок м. Львова, яких об'єднала пані Ольга Горинь. П'їзд знайшов підтримку і в Тернополі, де у відділенні Союзу працюють жінки, які перебували в ньому до 1939 року (тобто до моменту, коли їх громадська діяльність припинилася з приходом більшовиків на Західну Україну): Софія Вацькевич, Марія Гуменюк, Ольга Остап'юк, Текля Шафрар та інші активісти жіночого руху.

Ювілей

НАПРИКІНЦІ травня — на початку червня 1991 р. у Тернополі відбулася велика міжнародна конференція, присвячена 120-річчю від дня народження видатного українського вченого академіка АН України нашого земляка Володимира Гнатюка. Її тема — «Роль Володимира Гнатюка у розвитку української національної культури». Організатори конференції — Тернопільський педагогічний інститут та Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові (НТШ).

Пленарне засідання від доктор філології, професор Тернопільського педінституту Р. Гром'як. У вступному слові голова НТШ член-кореспондент АН України О. Романів наголосив на тому, що Гнатюк належить до найвидатніших діячів української науки і культури, подарував гospодарям конференції перші примірники третього видання про музей В. Гнатюка у його рідному селі Веленсів (тепер — Монастириський район), що належить перу І. Герети та О. Черемшинського.

Фундаментальну доповідь «Роль Володимира Гнатюка у розвитку української науки» зробив секретар НТШ зі Львова О. Купчинський. Абсолютно новим словом у Гнатюкіні після десятирічі заборони був виступ визначного українського вченого із Словаччини, автора першої дисертації про В. Гнатюка М. Мушинки на тему «Володимир Гнатюк і Михайло Грушевський: співпраця». «Теоретично-естетичні основи фольклористики Володимира Гнатюка» — це тема цікавої доповіді Р. Гром'яка.

Свіжий ракурс дослідження вибрав засновник першої у світі кафедри українського фольклору професор з Канади Б. Медвідський — «Науковий профіль Володимира Гнатюка в «Історії української етнографії» Філарета Колессі». Значним внеском у справу українського національного відродження стали доповіді львів'яніна Р. Кирчіва «Наукове обґрунтування Володимиром Гнатюком української етнічної соборності» та М. Чорнописького з Тернополя «Світова презентація духовних скарбів України в діяльності Володимира Гнатюка».

У перший же день конференції почали роботу численні секції. Унікальним, своєрідним продовженням конференції був щедрий на інформацію і естетичні одкровення Гнатюківський вечір у палаці «Березіль», проведений Тернопільським Товариством української мови «Прогресів». Його вела голова Товариства О. Кузь. Гостей привітав заступник голови міськради П. Ковч. Присутніх схвилював виступ засновника музею В. Гнатюка О. Черемшинського.

Мудре слово про Гнатюка-патріота сказав Р. Гром'як. М. Мушинка розповів про роль Гнатюка у національному самоусвідомленні українців-русинів Пряшівщини. Автор цих рядків, якому пощастило бути учасником створення музею В. Гнатюка, говорив про вченого як борця за незалежну Україну. На його пропозицію присутні вшанували пам'ять

про померлу 27 лютого цього року дочку Гнатюка Олесандру Піснячевську, яка багато зробила для вивчення наукової спадщини батька.

Професор Ужгородського університету М. Зимомря тепло розповів про те, що у хаті його прадіда носував під час мандрів по Закарпатії Володимир Гнатюк, а відомий українсько-русинський письменник із Сербії Д. Латяк сказав, що якби не Гнатюк, то не було б його роду-племені.

Яскравим був виступ тернопільського поета О. Германа. Енергію та гумор вплів до канви вечора івано-франківський дослідник П. Арсенич.

ПАМ'ЯТІ В. ГНАТЮКА

Перша міжнародна

Я. Мельник зі Львова розповіла про приятельські стосунки Гнатюка з І. Франком. Б. Медвідський підкреслив, що Гнатюк був першим дослідником українського канадського фольклору. З палким закликом збирати народну творчість, котра гине на очах, до присутніх звернувся наш земляк, відомий диригент із Дрогобича С. Стельмащук.

Правнучка В. Гнатюка М. Лисиціна з Москви з болем говорила про любов до України, якої позбавили її діда — Гнатюкового сина Юрія стalinські сатрапи. З вини російських шовіністів нащадки великого українського вченого не знають української мови. Гані Марина висловила палке бажання вивчити мову прадіда. Вона гаряче дякувала всім, хто причетний до вшанування пам'яті В. Гнатюка.

Із закликом кожному вклади свою цеглину до величної споруди української культури виступив ініціатор проведення конференції, секретар оргкомітету, доцент педінституту М. Чорнописький.

Треба сподіватися, що незабаром буде прийнята пропозиція учасників вечора надати ім'я В. Гнатюка Тернопільському педагогічному інституту.

Виступи науковців чергувалися з концертними точками. Годиться хоча б згадати їх непресічних виконавців. Це, насамперед, кобзар із Києва уродженець Тернопільщини І. Островський, тернопільська бандуристка О. Ваврик, народні музики з Нижчих Луб'янок, що на Заражчині, декламації О. Шумської та М. Чопек. Фольклорні записи Гнатюка, твори Стефаніка дуже виразно прочитав В. Лотоцький. Він же зачарував присутніх грою на скрипці. На завершення було виконано національний гімн «Ще не вмерла Україна».

На секційних засіданнях виступили професор В. Чабаненко (Запорізький університет), Н. Шумада (інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України — ІМФЕ), М. Якубець-Семкова (Вроцлавський університет, Польща), А. Поповський (Дніпропетровський уні-

верситет), Є. Пшеничний (Дрогобицький педагогічний інститут), М. Вербовий (Криворізький педагогічний інститут), П. Будівський (Луганський педагогічний інститут), Н. Пазяк (Київський музей М. Рильського), З. Бичко (Львівський університет), І. Кімакович, М. Гуць та Н. Степченко (всі — ІМФЕ), М. Цап (Новий Сад, Сербія), Ф. Стеблій (Львівський інститут суспільних наук АН України), А. Загнітко (Донецький університет). На секціях виступили всі названі нами науковці, котрі взяли участь у вечорі «Просвіти», численні науковці з Тернополя та інших міст.

Учасники підсумкового пленарно-

в Україні. Д. Латяк та М. Зимомря заявили, що завдяки Гнатюкові та його сподвижникам так звана Угорська Русь завжди буде українсько-русинською. М. Якубець-Семкова призналася, що вона щаслива від побуту на землі Гнатюка, на Бережанщині, де народився її батько — відомий польський україніст Марян Якубець, де народилася і вона сама.

В. Чабаненко наголосив на потребі наслідувати великий приклад великого ученого Гнатюка у боротьбі за незалежну Україну. А. Поповський відзначив важливу роль Гнатюка в науковому житті Наддніпрянщини.

У святковому концерті особливий успіх випав на долю піаністки І. Івасів, співаків Р. Бойка та Й. Сагаля із «Терноцівту», діточок Софіїки Ярошевської та Наталки Федчишин із Хоросткова, дитячого хору «Зоринка» під орудою І. Доскоча та хору «Галичина», яким керує І. Левенець.

Свято завершилося на батьківщині академіка у Велесніві. Гости оглянули оновлений музей В. Гнатюка. Перед концертом переможців обласного конкурсу на здобуття премії ім. В. Гнатюка присутніх тепло вітали голова обласного ювілейного комітету А. Романюк, голова районної Ради народних депутатів В. Замрукіт, Р. Гром як.

Прекрасним народним мистецтвом порадували: хорова капела та народні музики Монастириського будинку культури, Велеснівський жіночий фольклорний ансамбл, дитячі фольклорні ансамблі із сіл Городниця Підволочиського району й Тернопільського Палацу культури «Текстильник», родинний гурт із с. Вербівці Теребовлянського району, фольклорні ансамблі Монастириської музичної школи, Ланівецького будинку культури, сіл Дубенки і Міжгір'я Монастириського, Устечко та Колодрібка Заліщицького районів.

Звучали теплі заключні слова М. Мушинки та О. Черемшинського. Усі співали «Червону калину».

Концерт відбувся у Тернопільському театрі ім. Т. Шевченка. Його вів М. Чорнописький, який підзначив, що Гнатюк сам один створив цілу бібліотеку книг, на що іншому потрібно було б кілька життів. М. Мушинка висловив надію на те, що відтепер свої книжки про Гнатюка видаватиме не в Парижі, а

Ігор ГЕРЕТА

В. Гнатюк з родиною у Криворівні [1910].

Зліва направо: син Юрко, дружина Олена, дочка Ірина, Володимир Гнатюк, дочка Леся.

Світлина з колекції Ігоря Герети.

Тернопілля У ДІРКАЛІ ЧАСУ: ПОДІЇ, ФАКТИ, ІМЕНА

* Академія ветеринарної медицини — цю назву напередодні 110-ліття з часу заснування повернуто Львівському зооветеринарному інституту, в якому в свій час працювали наші земляки член-кореспондент АН України Степан Гжицький за відзнакою кафедрою біохімії професор Степан Стояновський — ректором. Обидва вони вихідці з Теребоніїн.

* Львівський «Каменяр» вдав стотисячним тиражем ілюстроване видання першого з трьох синоптичних Евангелій, якими розпочинається Новий Завіт. У книлі «Евангеліє від Матвія» відтворюються художниками ілюстрації з Біблії, видрукувані у Почаївській (1798) Перемишльській (1861) друкарнях.

* За проектом нашого земляка, львівського скульптора Ярослава Мотики урочисто відкритий пам'ятник Т. Г. Шевченкові у селі Кліщівна, що в Рогатинському районі на Івано-Франківщині.

* З січня 1992 року в незалежній Україні виходить літературно-публістичний часопис «Сучасність», що протягом тридцяти одного року видавався спершу в Мюнхені, а потім у Нью-Йорку. Нарешті, дійшла черга до Києва. Нині «Сучасність» — стільки видання РАУ та видавництва «Пролог». Головну редакцію очолюють дотеперішній редактор, наш земляк професор Тарас Гунчак і президент Республіканської всеукраїнської земляцтва Іван Дзюба.

* Громадськість Тернополя ініціювала пам'ять своїх видатних земляків, фундаторів першого українського стаціонарного театру «Тернопільські театральні вечори» (1915—1917) Леся Курбаса та Миколи Бенцаля. На будинку обласної філармонії, колишнього «Міщанського братства» відкрито меморіальну таблицю. З цієї нагоди відбувся великий мистецький вечір, в якому взяли участь творчі колективи обласного центру.

* 1 листопада 1991 року тернополяни удроге відзначили день державності на «хідноукраїнських» землях. Ці дати було присвячено урочисте зібрання у величезному залі Палацу культури «Ватра» і художньо-публистичний вечір «Червона калина» на жовтому листі. 23 листопада відбувся фестиваль сучасної галицької культури в якому взяли участь художні колективи Тернополя, Івано-Франківська та Львова.

* Районна газета Бучаччини «Золота пілава» іменила на ім'я Зараху. Зараз у районі читають «Нову добу».

* Вдруге приїжджаючи на Україну і побувала з концертом у Бучачі відома з Франції опера «Співачка Ульяна Чайківська». Вона відвідала рідне село Добропільє, зіграла й батьки ще до другої світової війни виїхали у Францію.